

Csak egy pillantást kell a mintákra vetni, hogy azok előnye azonnal szembeszökjenek. Ezen eljárás mellett az egyazon fajra vonatkozó összes észleletek folytonosan jegyezhetők, egy lapra kerülnek, bármikor könnyen felkereshetők s könnyen áttekinthetők. Sőt még a megfigyelők munkáját is megkönnyíti, mert minden esetleges későbbi észlelet egyszerűen utána írható, s a mi a földolog: ilyen alakban áttekinthetőleg feltehető az is, hogy egyes nálunk csak átvonuló ($\leftrightarrow$) fajok mikor mutatkoztak először, hogyan érkeztek azután, s mikor tunk el végkép.

A jelentések egyöntetű alakja pedig az irattári kezelést teszi összehasonlíthatatlanul könnyebbé.

A mi a megfigyelési területre vonatkozó topographiai, meteorológiai etc. mondani valókati, ezek pedig ugyancsak negyedíveken (de lapszámozva) csatolhatók a többi lapokhoz, a jelentés elejére. Ha valamely fajnak vonulási képe egy negyedívre rá nem férne, kérjük megfigyelőinket, hogy a *negyedív háttapjára ne írjanak*, hanem az akkor *félívre* irandó, a mely azután összehajtvá könnyen elhelyezhető a negyedívek között. A negyedíveket azután fajok szerint betűrendben elrendezve, kemény carton lapok közé téve s átkötve, mint ajánlott levelet legezésszerűbben küldhetjük be.

Rendes tudósítóinkat még egyszer felkérve, hogy kérelmünket szíves figyelmükre méltatni kegyeskedjenek, vagyunk

kész tisztelettel

M. O. K.

Man braucht auf die Musterbögen nur einen Blick zu werfen, um ihr Vortheil sofort einzusehen. Bei diesem Verfahren ist es möglich, daß man alle, auf eine und dieselbe Art bezüglichen Beobachtungen auf ein Blatt continuirlich verzeichnen kann, wo diese dann leicht aufzufinden und auch leicht zu übersehen sind. Dies erleichtert sogar die Arbeit der Herren Beobachter, denn jede, zufällig spätere Beobachtung kann einfach hinzugeschrieben werden und die Hauptsache ist, daß hiedurch in übersichtlicher Form hervorgehoben werden kann, wann eine gegebene Art erschienen ist, ob sie bei uns nur durchziehend ($\leftrightarrow$) ist, wie sich ihr Zug gestaltete und wann sie verschwand.

Die Gleichförmigkeit der Berichte erleichtert auch die Handhabung derselben ganz vorzüglich.

Was nun die topographischen, meteorologischen u. a. dgl. Bemerkungen anbelangt, können dieselben auf (nummerierte) Viertelbögen geschrieben, dem Berichte auch als Einleitung beigelegt werden. Wenn für den Zugsbericht einer Art auf einen Viertelbogen nicht genügender Raum wäre, so ersuchen wir unsere Herren Beobachter, daß sie dies nicht auf die Rückseite des Viertelbogens, sondern das Ganze auf einen halben Bogen schreiben mögen, welcher dann zusammengefaltet den Viertelbögen leicht angegeschlossen werden kann. Die Viertelbögen sind den Arten entsprechend zu ordnen, dann in eine Cartondecke gelegt und gebunden am zweckmäßigsten als eingeschriebener (recommandierter) Brief anher zu senden.

In dem wir die Herren ständigen Beobachter noch einmal ersuchen, unsere Bitte gütigst berücksichtigen zu wollen, zeichnen wir achtungsvoll die

U. D. C.

KISEBB KÖZLÉSEK. — KLEINERE MITTHEILUNGEN.

Még egy megjegyzés a mocsári posztáról.

Irta Dr. FLOERICKE-CURT, ROSITTEN.

CERNEL ISTVÁN úr szép vizsgálata a közönségesen kerti nádiposzátá névvel jelölt *Acrocephalus*-t * illetőleg, mely az ornithologusok szemében régen vita tárgyát képezte, még egy utólagos megjegyzésre indít.

Felfogásom szerint CERNEL úr igen helyesen járt el, midőn ezt a válfajt, a mocsári posztátának,

* *Aquila*. I., 123. l.

Noch eine Bemerkung über den Sumpfrohrsänger.

Von Dr. Curt Floericke-Rositten.

Die schöne Untersuchung des Herrn Stefan Chernel von Chernelháza über den gewöhnlich als Gartenrohrsänger bezeichneten *Acrocephalus*,* welcher bekanntlich schon seit langem ein Streitobjekt unter den Ornithologen bildet, regt mich zu einer nachträglichen Bemerkung an. Meiner Meinung nach thut Hr. v. Chernel sehr recht daran, diese

* *Aquila* I, p. 123.

(*Acrocephalus palustris*, BECHST.) fajkörébe vonja. Különben e tárgyban már 1892-ben, az ornithologusok körében kevésbé ismeretes «Szilézia avifaunája» cz. művemben kifejeztem nézetemet. A többek közt a 136. lapon azt mondom ugyanis: «NAUMANN horticolus»-a Sziléziában is előfordul. Sajnos, csak kevés példány volt kezemben s ezeket is, akkoriban kezdő ornithologus létemre, s ily finom eltérésekre nem ügyelve, nem tartottam meg magamnak. Ennek daczára az a nézetem, — bárha így a legtöbb mai ornithologussal szemben állok, — hogy a szóban forgó madár az *Acrocephalus palustris*-nak határozott válfaja, mely éppen a megváltozott és a tartózkodási helyhez alkalmazkodott életmód következtében fejlődött ki. Az éneke pl. egészen más; sajnos, mint már említettem, akkoriban elmulasztottam feljegyzéseket tenni, s most emlékezetből nem merek ily finom megkülönböztetéseket közölni. Jövő megfigyelők majd figyelmeiket mindenesetre a két forma biológiai sajátosságaira kell hogy irányozzák. Tapasztalt tojásgyűjtők állításai szerint tojásaik is különböznek stb.» A mint tehát látható, nézeteimet CHERNEL úr vizsgálatai csakhamar beigazolták, s így az ő felfogása, — más ornithologusokkal szemben, — ma már nem áll egyedül.

További pontos megfigyelések a nádi poszáta-kérdésre kétségtelenül újabb és érdekes világot fognak még vetni; de az, hogy a szóban forgó madarat jövőre mint az *Acrocephalus palustris* válfaját kell megjelölnünk, már most is — CHERNEL úr nézetéhez csatlakozva — tiszta meggyőződés.

A *Loxia bifasciata* és *rubrifasciata* hazánkban.

A keresztesőrüeknek ezen úgy külsejére nézve érdekes, mint megjelenésére nézve pedig ritka fajairól vajmi keveset olvashatunk szaklapjainkban; egyrészt már a keresztesőrüek kóbor természeténél fogva, de másrészt talán azért is, mert a kevés hegyi lakót, különösen a bányász népet kivéve, másutt aligha találkozzunk ezekkel a könnyen szelidíthető és hálalatos madárfolyokkal.

A *Loxia bifasciata* vonulását magam is csak kétszer figyelhettem meg: egyszer 1883. év telén kisebb számban és 1889. év őszén nagyobb

Varietät als eine wohlberechtigte subspecies zum Sumpfrohrsänger (*Acrocephalus palustris* Bechst.) zu ziehen. Bereits 1892 habe ich mich in meiner, den Ornithologen nur wenig bekannt gewordenen «Avifauna Schlesiens» hierüber näher ausgesprochen. Es heißt da auf p. 136 u. N.: «Naumann's horticolus kommt auch in Schlesien vor. Leider habe ich nur wenige Stücke in Händen gehabt und diese wenigen wieder fortgegeben, da dies zu Beginn meiner ornithologischen Thätigkeit in Schlesien war und ich damals noch nicht hinreichend auf dergleichen Feinheiten achtete. Doch möchte ich, obgleich ich mich dadurch wahrscheinlich im Gegensatz zu der Mehrzahl der heutigen Ornithologen stelle, die Vermutung aussprechen, daß wir es hier mit einer guten subspecies von *Acrocephalus palustris* zu thun haben, welche eben durch die veränderte und einem neuen Aufenthalt angepaßte Lebensweise entstanden ist. Die Stimme z. B. ist anders; leider habe ich es, wie gesagt, damals unterlassen, sofort Notizen zu machen und aus der Erinnerung wage ich nicht, dergleichen feine Unterschiede wiederzugeben. Künftige Beobachter werden ihr Augenmerk namentlich auf biologische Eigenthümlichkeiten beider Formen zu lenken haben. Erfahrene Eierjammler behaupten, daß auch die Eier verschieden seien u. s. w.» Wie man sieht, haben diese meine Ansichten durch die Untersuchungen des Hrn. v. Chernel eine rasche Bestätigung erfahren, und letzterer wiederum steht mit seiner Meinung den anderen Ornithologen gegenüber nicht mehr allein da. Zweifelsohne werden fortgesetzte genaue Beobachtungen in der Rohrsängerfrage noch manches Neue und Interessante zu Tage fördern; aber dadon, daß der Gartenrohrsänger künftig als subspecies zu *Acrocephalus palustris* gezogen werden muß, bis ich jetzt schon im Anschluß an Hr. v. Chernel fest überzeugt.

Loxia bifasciata und *rubrifasciata* in Ungarn.

Man liest über diese, sowohl dem Aeußeren nach interessanten, als dem Erscheinen nach seltenen Arten der Kreuzschnäbel, kaum etwas in unseren Fachblättern, u. z.: theils wegen ihrer vagabundirenden Lebensart, und theils auch deswegen, weil mit Ausnahme der geringen Zahl der Bergbewohner, besonders der Bergleute, wir diesen leicht zählbaren und dankbaren Vogel kaum anderswo als Gefangenen finden.

Den Zug des weißbindigen Kreuzschnabels (*Loxia bifasciata*) konnte auch ich nur zweimal beobachten: einmal im Winter des Jahres 1883 in geringer

mennyiségben, a mint azt a *Természettudományi Közlöny* ugyanez évi folyamában jeleztem is. Ebből juttattam még a külföldnek is. Nagyságra nézve megegyezik a *L. minor*-ral, csakogy színezése élénkebb úgy a piros, mint a zöldes-sárga himeknél, mozdulatai pedig nem oly gyorsak, mint amazé; hívása és éneke valamennyi keresztesőrüetől olyannyira elütő, hogy már nagyobb távoból reá lehet hangjára ismerni. A fogságot ép úgy, mint a többi rokona, könnyen szokja meg; kalitkában szeret bukfenczezni, különösen hátrafelé; éjjel nyugtalan és már holdvilágnál is küszik, sőt meg is szólal. Nagyobb kalitkában éveig élél; az 1889-iekből még e nyárig volt egy gyönyörű példányom, mely a szabadba ki-kijárt, ez idén azonban más közönséges fajrokonával összeakadván, azzal elszállott és többé vissza nem tért. Kender- és napraforgómagon tartottam, nyáron felváltva zöldséggel (madárhúrral) és gyümölcsessel; a diót nagyon kedveli és fölötte érdekes a csontár ki-magozása.

A *L. rubrifasciata*-t csak ez idén kerítettem meg véletlenül. Ez — a szárnyán jellemző rózsás csikokon kívül — nagyságra és hívásra nézve hasonlít a *L. curvirostra*-hoz és épen azért nem sokba vettem vonulás közben, csak mikor közelebbről megvizsgáltam, tűnt fel a külön faj. Fogságban nem oly hálados, mint az előbbi, már bágyadtabb színezésénél fogva sem. Éneke nem valami különös.

Egyben megemlítem még, hogy a Loxiák közül leggyakrabban megfordul nálunk a *L. curvirostra*. 1885. év őszén láttam a *pityopsittacus*-t és 1886-ban Ungvárott és ez idén a Csorbai-tónál a *L. minor*-t, keresztesőrüink legkisebbikét.

Ungvár.

Medreczky István.

Zahl und zum zweitenmal im Herbst des Jahres 1889 in größerer Anzahl, wie ich hierüber damals im *Természettudományi Közlöny* auch berichtet habe. Von diesen ließ ich damals auch dem Auslande welche zukommen. Die Größe ist gleich der vom kleinen Kreuzschnabel (*Loxia minor*), die Färbung ist jedoch lebhafter sowohl bei dem rothen, wie bei dem grünlich-gelben Männchen, die Bewegung ist aber nicht so flink, als bei jenen; der Ruf und Gesang unterscheidet sich aber so von dem der übrigen Kreuzschnäbeln, daß man ihn daran schon aus der Ferne erkennen kann.

In der Gefangenschaft gewöhnt er sich so leicht, wie die übrigen Arten; im Bauer purzelt er gerne, besonders nach rückwärts. Nachts ist er unruhig, klettert auch bei Mondschein und ruft sogar. Im größeren Bauer lebt er oft Jahre lang; von denen aus dem Jahre 1889 besaß ich einen prachtvollen Vogel bis zum heurigen (1894) Sommer, er ging frei aus und ein, heuer aber traf er mit einem seiner gemeinen Verwandten zusammen, flog mit diesem fort und kam nimmer zurück. Ich fütterte ihn mit Hanf- und Sonnenblumen-Samen, wozu ich ihn im Sommer abwechselnd Grünes (Hornkraut) und Obst hinzugab; Nüsse aß er sehr gerne und besonders interessant ist sein Öffnen derselben.

Den rothbindigen Kreuzschnabel (*Loxia rubrifasciata*) gelang es mir unverhofft nur heuer zu fangen. Abgesehen von den charakteristischen rosenfarbigen Streifen auf den Schwingen, ist er seiner Größe und seinem Rufe nach sehr ähnlich dem Fichten-Kreuzschnabel (*Loxia curvirostra*); demzufolge habe ich ihn während des Zuges nicht beobachtet und erst als ich ihn näher untersucht habe, fiel mir diese besondere Art auf. In der Gefangenschaft ist er nicht so dankbar, als der vorige, schon wegen seiner bläulichen Färbung. Sein Gesang ist nicht besonders.

Bei dieser Gelegenheit will ich noch bemerken, daß von den Kreuzschnäbeln bei uns am häufigsten der Fichten-Kreuzschnabel (*Loxia curvirostra*) vorkommt. Im Herbst 1885 sah ich den Kiefern-Kreuzschnabel (*L. pityopsittacus*) und im Jahre 1886 in Ungvár, wie heuer beim Csorbai-tó (Csorbaer See) auch den kleinen Kreuzschnabel (*Loxia minor*), den kleinsten unserer Kreuzschnäbel.

Ungvár.

Stefan Medreczky.

A füstí fecske átteleléséről.

PFENNIGBERGER JÓZSEF-től.

Arra vonatkozólag, hogy a füstí fecske régebben a bélyei uradalom marhaistállóiban áttelelt, legyen szabad következő megfigyeléseimet közölnöm.

A körülbelöl 6400 holdnyi keskenyerdei gazdaságban (gáttal védett rétság), mely vagy 10 évvel ezelött parcellákra darabolva leginkább bérben volt, a melyből házi kezelésben és 20 év óta az én felügyeletem alatt csak mintegy 400—500 hold maradt, van egy marhaistálló, melyben úgy hozzávetőleg 50—60 drb szarvasmarha férhet el. A gazdaság igásereje akkortájban 24 drb igásökröböl és három lóból állott; ősszel ebbe az istállóba a többi uradalmi gazdaságokból kiselejtezett ökröket állították be, a melyek aztán ott kiteleltek.

Az istállónak hosszúsága 38 méter, szélessége 10·7 méter, magassága pedig 6·2 méter és két sor marhára van berendezve; fala termés homokkőből, teteje pedig nádból való.

A füstí fecskének ebben az istállóban télen való előfordulását több ízben figyeltem meg; úgy emlékszem, hogy télviz kezdetén több fecske volt látható, sokszor 4—5 drb; de számuk tavasz felé megapadt.

Hogy vajjon ezek a fecskék szép, meleg téli napokon — a milyenek itten némely esztendőben éppen nem ritkák, — ki is szállottak-e, arra nézve nem nyilatkozhatom, a mennyiben azt nem figyeltem meg, vagy legalább biztossággal nem emlékszem többé arra vissza.

Miután azonban az istálló ablaka télen rendszerint be van téve és az ajtót is csak akkor nyitják ki, ha a marhát itatóra kihajtják, vagy a mikor a trágyát kihányják, azért itt a fecskének rendes ki- és beröpüléséről szó sem lehet s ha a melegtől vagy a napsugártól elesábitva, egyik-másik mégis megkísérelte a kirepülést, akkor az reá nézve bizonyára végzetessé válhatott, mert az ajtók becsukása után reá nézve az istállóba való visszatérés lehetlenné vált.

E szerint tehát ez a megfigyelésem, hogy a fecskék száma az istállóban tavasz felé megapadt, — ennek magyarázata nemesak a bizonyára gyakrabban beköszöntő táplálékhiányban, hanem egyszersmind ezekben a vakmerő kiszálásokban is keresendő.

Hogy a fecskék meddig vesztegeltek az istálló-

Überwinterung der Rauchschnalbe.

Von Josef Pfennigberger.

Bezüglich der vorkommenden Ueberwinterung der Rauchschnalbe in den Rindviehstallungen von Bélye erlaube ich mir folgende Mittheilung zu machen.

Auf dem beiläufig 6400 Joch großen Wirthschaftsdistricte Keskenyerdő (eingedämmtes Ried), der vor circa 10 Jahren größtentheils in Parzellen verpachtet gewesen, wo nur 400—500 Joch in eigener Regie bewirthschaftet wurden und dessen Leitung mir seit 20 Jahren übertragen ist, steht ein Rindviehstall mit einem Fassungsraum für circa 50—60 Stück Großvieh. Das Zugvieh der Wirthschaft bestand damals aus 24 Zugochsen und 3 Pferden, — im Herbst wurde der Stall mit ausgemusterten Ochsen aus anderen herrschaftlichen Wirthschaftsdistricten gefüllt, die dort überwinterten.

Der Stall hat eine Länge von 38 M., 10·7 M. Breite und Höhe von 6·2 M., ist auf zwei Viehreihen eingerichtet, die Wände sind aus Backstein, die Eindeckung aus Rohr.

Das Vorkommen von Schnalben im Winter habe ich in diesem Stalle einige Male beobachtet; ich erinnere mich, daß im Anfange des Winters mehr Schnalben da waren, öfter 4—5 Stück, daß sich aber ihre Zahl gegen das Frühjahr hin verminderte.

Ob die Schnalben an schönen, warmen Wintertagen — und solche sind in manchen Jahren hier nicht selten! — Ausflüge machten, kann ich nicht sagen, da ich dies nicht beobachtete, oder mich daran nicht mit Bestimmtheit zu erinnern vermag.

Da aber die Stallfenster im Winter regelmäsig geschlossen sind, und die Thüren nur geöffnet werden um die Thiere zur Tränke zu führen, oder um den Dünger hinauszuschaffen, so war ein regelmäsiges Aus- und Einfliegen der Schnalben nicht gut möglich, und wenn je Eine vielleicht angelockt durch Wärme und Sonnenschein den Versuch gemacht hat, so kann dieser für sie verhängnisvoll gewesen sein, da ihr beim Schließen der Thüren die Rückkehr in den Stall abgeschnitten war.

Die von mir beobachtete Verminderung der Schnalben im Stalle gegen das Frühjahr kann daher nicht allein auf den gewiß öfter eingetretenen Nahrungsmangel, sondern auch auf solche gewagte Ausflüge zurückzuführen gewesen sein.

Bis zu welcher Zeit die Schnalben im Stalle blieben, kann ich nicht angeben, weil ich in der Woche höchstens ein-zweimal von Bélye nach Kes-

ban, azt nem tudom, mert hetenként legfeljebb egyszer-kétszer mentem ki Bélyéről a Keskenyerdőbe és akkor sem volt érkezésem, hogy a szegény fecskére gondoljak.

A gazdasági kezelésben beállott változás folytán a keskenyerdei istállóban mostanában a magyar marhafajnak borjai telelnek. Ezek az állatok csak akkor kerülnek az istállóba, a mikor a legelő megszűnik, a mi rendesen csak november hó közepe táján szokott megtörténni, de akkorra a fecskék már réges-régen elvonultak. Ezen idő óta télen nem láttam többé a Keskenyerdőben fecskét.

A fecskék leginkább az istálló tetőzete alatt tartózkodtak, a hol néhanapján élénken ide-oda szalldogáltak, vagy a gerendákon pihenőt tartottak; az ablak keresztvasán is gyakran lehetett őket látni. Arra azonban nem emlékszem, hogy egy fecskét valaha a marha közelében láttam volna.

Ugy látszik, hogy a fecskék táplálékául szolgáló rovarok a tetőzet nádjában tartózkodtak; a táplálék maga legyekből, szunyogfélekből és pókokból állott, a melyeket vagy röpkölkör fogtak el, vagy szárnyaikkal a nádból verték ki, hogy azokat röpkölkör vagy esés közben elfogják.

A füsti fecske teleléséhez.

PFENNIGBERGER JÓZSEF úr szerfölkört érdekes megfigyelése tudtom szerint eddig páratlanul áll az irodalomban. Eddig csak azt tudtuk, hogy a füsti fecske ott, a hol alkalmas istállókba telepedik, 8—14 nappal jobbkör érkezik meg, mint a szomszéd helyekre. Így írja ezt *Natho* faluról PAESSLER W. ily czimű értekezésében: «Beobachtungen in den Jahren 1859—1860 in der Umgebung von Mühlstedt und Rosslau in Anhalt.» Journ. f. Ornith. IX. 1861, p. 433.

Herman Ottó.

Ünnepélyes ülés.

A kir. magy. term. tud. Társulat zoológiai szakosztálya a Magy. Orn. Központtal egyesülve f. é. február 9-én a magy. tud. Akadémia termében ünnepélyes ülést tartott FENICHEL SÁMUEL, az Uj-Guineában elhalt fiatal természetvizsgáló emlékére, kinek élete és működése már az *Aquila* I. évf. 3—4. füzetében is méltatva volt. Az ünnepélyes ülés alkalmával az elhalt által gyűjtött madarak és az általa gyűjtött rovarok

kenyerdők kam, und auch dann nicht immer Zeit fand an die armen Schwalben zu denken.

Durch Aenderung in der Bewirthschaftung von Keskenyerdő werden jetzt in dem dortigen Stalle nur Kälber des ungarischen Steppenrindes überwintert. Diese Thiere kommen erst in den Stall, wenn die Weide aufhört, was gewöhnlich gegen Mitte November der Fall ist, dann sind die Schwalben schon längst fortgezogen und seit dieser Zeit habe ich auch im Winter keine Schwalbe mehr in Keskenyerdő gesehen.

Die Schwalben hielten sich meistens im Dachraume des Stalles auf, wo sie mitunter flott hin- und herflogen, oder auf den Balken ausruhten; auch an Fensterkreuzen konnte man öfter welche sitzen sehen. Ich erinnere mich aber nicht je eine Schwalbe in der Nähe der Rinder gesehen zu haben.

Die ihre Nahrung bildenden Insekten müssen sich in dem Dachrohre aufgehalten haben; die Nahrung aber selbst bestand aus Fliegen, Schnaken und Spinnen, die sie entweder im Fluge fingen, oder mit den Flügeln vom Rohre wegscheuchten und dann im Fluge oder Falle aufschnappten.

Zur Überwinterung des Rauchschnalbe.

Die ungemein interessante Beobachtung Herrn J. Pfennigbergers, ist meines Wissens die erste dieser Art in der Litteratur. Bis jetzt wußten wir nur, daß die Rauchschnalbe dort, wo sie geeignete Ställe besiedelt, 8—14 Tage früher als in der übrigen Umgebung erscheint. Dies verzeichnet vom Dorfe *Natho* W. Paessler in seinen «Beobachtungen in den Jahren 1859—1860 in der Umgebung von Mühlstedt und Rosslau in Anhalt». Journ. f. Ornith. IX. 1861, p. 433.

Otto Herman.

Festfözung.

Zur Erinnerung an Samuel Fenichel, den in Neu-Guinea verstorbenen jungen ung. Naturforscher, dessen Leben und Thätigkeit schon in Hest 3 u. 4 des I. Jahrganges der «*Aquila*» gewürdigt wurde, veranstaltete die Zoologische-Section der königl. ung. Naturwissenschaftlichen Gesellschaft, vereint mit der U. D. Centrale am 9. Februar l. J. im kleinen Sitzungsjaale der ung. Akademie der Wissenschaften eine Festfözung, bei welcher Gelegenheit die